

Οι Αρχιτεκτόνισσες ήταν πάντα Εδώ / Δελτίο τύπου

Η ημερίδα με τίτλο «Οι Αρχιτεκτόνισσες ήταν πάντα Εδώ» εντάσσεται στη σειρά επιστημονικών συναντήσεων «Docta Spes: Το Μέλλον του Χώρου είναι Τώρα» που εγκαινίασε το Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας (ΤΑΜ ΠΘ) τον Νοέμβριο 2022 και υιοθετεί το στόχο τους να «αναστοχαστούμε την ανάγκη για το σχεδιασμό ενός μέλλοντος κατοικήσιμου και κοινωνικά συμπεριληπτικού». Φέρνει σε διάλογο διακεκριμένες αρχιτεκτόνισσες, ιστορικούς, θεωρητικούς, ερευνήτριες και εικαστικούς που έχουν αναπτύξει εκτεταμένο διεπιστημονικό έργο σε διεθνές επίπεδο. Στο επίκεντρο των ερευνών και των πρακτικών τους βρίσκονται φεμινιστικές θεωρίες, μεθοδολογίες και πρακτικές όπως αυτές διαμορφώνονται σε διαφορετικά γεωγραφικά πλαίσια και τέμνονται με διαφορετικές επιστημονικές περιοχές, από την ιστοριογραφία της αρχιτεκτονικής, την τέχνη, την επιμέλεια, τις σπουδές φύλου, την γεωγραφία, την πολιτική οικολογία, τον αρχιτεκτονικό και αστικό σχεδιασμό. Οι συμβολές και οι συζητήσεις σε αυτή την ημερίδα αντλούν επιπλέον από τις οπτικές των αρχείων, της διδασκαλίας, της έρευνας και της κοινωνικής δράσης και θα αποτελέσουν έναυσμα για προβληματισμό για το παρόν και το μέλλον της αρχιτεκτονικής εκπαίδευσης.

Η ημερίδα αναδεικνύει τη σημασία της οπτικής του φύλου και των φεμινιστικών προσεγγίσεων στον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό, την ακαδημαϊκή έρευνα και τη συλλογική δράση. Επιδιώκει να στοχαστεί την αρχιτεκτονική ως κρίσιμο πεδίο διαλόγου εντοπισμένων (situated), φεμινιστικών, κούρη, αντιρατσιστικών, αποαποικιακών και αποαναπτυξιακών προσεγγίσεων και καινοτόμων μοντέλων παραγωγής, εργασίας και σχεδιασμού. Επιχειρεί έτσι να αρθρώσει κριτικές, καταφατικές και ελπιδοφόρες απαντήσεις για το μέλλον της αρχιτεκτονικής και να στοχαστεί καινοτόμες (σχεδιαστικές) παιδαγωγικές που έχουν στον πυρήνα τους την χωρική, διαθεματική, και κλιματική δικαιοσύνη.

Η ημερίδα θα πραγματοποιηθεί **15 Φεβρουαρίου 2023** στο Αμφιθέατρο του ΤΑΜ ΠΘ δια ζώσης και διαδικτυακά, μέσω MS Teams.

Ώρα έναρξης **14:00**.

Περισσότερες πληροφορίες <http://www.arch.uth.gr/el/activities/2891>

Σύνδεση [MSTeams](#)

Την ημερίδα στηρίζουν

[Επιτροπή Ισότητας των Φύλων και Καταπολέμησης Διακρίσεων ΠΘ](#)

[Κέντρο Νέων Μέσων και Φεμινιστικών Πρακτικών στον Δημόσιο Χώρο \(ΤΑΜ ΠΘ\)](#)

© 2022-2023, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Docta Spes*

Το μέλλον του χώρου είναι τώρα. Σειρά επιστημονικών συναντήσεων

Αν κάτι μοιάζει να διαπερνά εξακολουθητικά τη σημερινή εποχή είναι η παρατεταμένη ανησυχία και η έκλειψη της ελπίδας. Οι εκτεταμένες περιβαλλοντικές καταστροφές, οι τρέχουσες και οι αναδυόμενες πανδημίες, οι πόλεμοι, οι προκλήσεις της κλιματικής αλλαγής, η διόγκωση των κοινωνικών και των οικονομικών ανισοτήτων που αφήνουν ανεξάλειπτο αποτύπωμά στο δομημένο περιβάλλον, η ανθεκτικότητα της διαφθοράς, ακόμη και η απειλή της εξαφάνισης μας φέρνουν αντιμέτωπους με την ευθραυστότητα του κόσμου μας ο οποίος γίνεται ολοένα και πιο αδιανόητος.

Ανατρέχοντας στην Αρχή της Ελπίδας (Das Prinzip Hoffnung) του Γερμανού φιλοσόφου Ερνστ Μπλοχ η σειρά επιστημονικών συναντήσεων του Τμήματος Αρχιτεκτόνων Μηχανικών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας επαναφέρει την δημιουργική σημασία της docta spes, δηλαδή της εκπαιδευμένης ή κατανότης ελπίδας που προκύπτει από την ενδελεχή εξέταση και την επεξεργασία μιας συγκεκριμένης κατάστασης. Μόνον η “δια της γνώσεως ελπίδα” παύει να είναι απατηλή επιθυμία, συναίσθημα ή παθητική ενατένιση και γίνεται εκπαίδευση της επιθυμίας και συγκεκριμένη προσδοκία. Λανθάνουσα τάση του πραγματικά δυνατού, η οποία δεν αφορά μόνο το μέλλον αλλά το παρόν: *Το μέλλον του χώρου είναι τώρα.*

Οι Αρχιτεκτόνισσες ήταν πάντα Εδώ. Επιστημονική Συνάντηση

Η ημερίδα τονίζει τη σημασία των φεμινιστικών προσεγγίσεων και επιστημονικών συζητήσεων για το φύλο στην (αρχιτεκτονική) εκπαίδευση και έρευνα και ταυτόχρονα επιδιώκει να διευρύνει την οπτική της αρχιτεκτονικής, του σχεδιασμού και του χώρου στις μελέτες για το φύλο. Επιχειρεί έτσι να συμβάλει σε κριτικές, καινοτόμες και διεπιστημονικές συζητήσεις που αναπτύσσονται εντός του Ελληνικού δημόσιου πανεπιστημίου, όπως και διεθνώς. Για το εγχείρημα αυτό αντλεί από την πλούσια παρακαταθήκη συναφών εκπαιδευτικών/ερευνητικών εγχειρημάτων που αναπτύχθηκαν στο TAM ΠΘ και άλλα Τμήματα/Σχολές Αρχιτεκτονικής στην Ελλάδα στο πρόσφατο παρελθόν. Η πρόσφατη υιοθέτηση του [Ιδρυματικού Σχεδίου Δράσης για την Προώθηση της Ισότητας των Φύλων 2022-2025](#) στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, οι ερευνητικές και εκδοτικές δραστηριότητες του [Κέντρου Νέων Μέσων και Φεμινιστικών Πρακτικών στον Δημόσιο Χώρο \(TAM ΠΘ\)](#) και η δημοσιοποίηση του [Ψηφιακού Αρχείου Ελληνίδων Αρχιτεκτόνων 1923-1981](#) τροφοδοτούν με διαφορετικούς τρόπους τους στόχους αυτής της ημερίδας. Τέλος, η αριθμητική υπεροχή των αρχιτεκτονισσών στην εκπαίδευση και στο επάγγελμα αλλά και η αμφισβήτηση έμφυλων ιεραρχιών και ταυτοτήτων από τις νεότερες γενιές φοιτητών και φοιτητριών μας εμπνέουν να συνδέσουμε, μέσω αυτής της ημερίδας, τις επιστημονικές συζητήσεις με τις κοινωνικές πραγματικότητες και εμπειρίες.

///

Η ημερίδα εκκινεί από την διαπιστωμένη απουσία των αρχιτεκτονισσών από τον ιστοριογραφικό κανόνα, τα αρχιτεκτονικά αρχεία, την εκπαίδευση και την κυρίαρχη κουλτούρα της αρχιτεκτονικής. Αντλεί από σύγχρονες συζητήσεις στην αρχιτεκτονική ιστορία και θεωρία οι οποίες ανιχνεύουν τις πολλαπλές επιπτώσεις αυτής της απουσίας στην αναπαραγωγή κυρίαρχων λόγων στη μελέτη και το σχεδιασμό του δομημένου περιβάλλοντος και του χώρου. Η ημερίδα τονίζει τη σημασία να φωτιστούν περιθωριοποιημένες ιστορίες αρχιτεκτονισσών, πολεοδόμων και σχεδιαστριών και να αναδειχθούν οι ιδιαίτερες εμπειρίες τους, οι διαδρομές και τα συνεργατικά εγχειρήματα που ανέπτυξαν υπερβαίνοντας το πρότυπο του «μαέστρου» ήρωα-αρχιτέκτονα. Μέσα από την ανάδειξη του παραγνωρισμένου έργου των αρχιτεκτονισσών, η ημερίδα στοχεύει να συμβάλει σε προσπάθειες επανεξέτασης της αρχιτεκτονικής ιστορίας και της αναζήτησης εναλλακτικών σχεδιαστικών και κοινωνικών οραμάτων.

Αντιλαμβανόμαστε το ερώτημα της Δέσποινας Στρατηγάκος “Where are the women architects?” ως κρίσιμο και επίκαιρο κάλεσμα που θέτει ιστορικούς και θεωρητικούς της αρχιτεκτονικής προ των ευθυνών τους. Είναι ένας κρίσιμος προβληματισμός που ανακατευθύνει την ερευνητική εστίαση σε αγνοημένες ιστορίες αρχιτεκτόνισσων, πολεοδόμων, και σχεδιαστριών και ζητεί να γίνουν ορατές σε προγράμματα σπουδών, αναθεωρημένα βιβλία ιστορίας της αρχιτεκτονικής, εκθέσεις και συλλογές—συμπαρασύροντας αρχαιακούς και ακαδημαϊκούς φορείς—με απώτερο στόχο την αμφισβήτηση της κυρίαρχης κουλτούρας στο επάγγελμα, τον ακαδημαϊκό χώρο, τη δημόσια σφαίρα. Εκλαμβάνουμε το ερώτημα, όχι μόνο ως έκκληση να συμπληρωθούν τα κενά της αρχιτεκτονικής ιστορίας και των αρχείων αλλά ως αίτημα για ακαδημαϊκή εγρήγορση αφενός για να αποκαλυφθούν οι δομές εξουσίας στην αρχιτεκτονική εκπαίδευση, έρευνα, και πρακτική και αφετέρου να αναθεωρηθούν οι τρόποι παραγωγής γνώσης με την εμπλοκή νέων υποκειμένων, γεωγραφιών και επιστημολογιών.

Στην ημερίδα μας ενδιαφέρει να συζητήσουμε για τις αρχιτεκτόνισσες που διεκδίκησαν (και διεκδικούν) το προνόμιο της ακαδημαϊκής εκπαίδευσης στο πλαίσιο της οποίας διδάσκονται, κυρίως, αν όχι εξολοκλήρου, από άρρενες καθηγητές, για σπουδαιούς άντρες αρχιτέκτονες και ότι το μέτρο για το σχεδιασμό κτιρίων και της πόλης είναι ένα «άφυλο», αταξικό, μη φυλετικό, αλλά κατά βάση ανδρικό, ετεροφυλόφιλο, λευκό, ικανό και αρτιμελές υποκείμενο. Θέλουμε να μιλήσουμε για όσες δεν ακολούθησαν πιστά αυτά τα πρότυπα και σχεδίασαν χώρους για διαφορετικές ανάγκες και σώματα για να διευκολύνουν καθημερινές δραστηριότητες που θεωρούνταν αποκλειστικά «γυναικεία» υπόθεση. Μας ενδιαφέρουν ιδιαίτερα εκείνες που επιχειρήσαν, και επιχειρούν, να αμφισβητήσουν και να αλλάξουν ταυτόχρονα το ανδροκρατούμενο πεδίο και το ετεροκανονικό περιβάλλον μέσα από κριτικά φεμινιστικά/κουήρ αρχιτεκτονικά συνεργατικά γραφεία και συμμετοχικές πρακτικές. Αναδεικνύοντας τη συνεισφορά τους, θέλουμε να αντλήσουμε από το έργο τους μαθήματα υπέρβασης γνωσιακών και εργασιακών ιεραρχήσεων και μοντέλα συνεργειών μεταξύ αρχιτεκτόνων/ισσών, σχεδιαστών/στριών, εργατών/τριών, χρηστών/τριών.

Η ημερίδα στοχεύει στην ανάδειξη των ιστοριών αρχιτεκτονισσών που έχουν περιθωριοποιηθεί αλλά και του ρόλου των ‘γυναικών’ στην παραγωγή του χώρου. Μας ενδιαφέρουν ιδιαίτερα οι τελευταίες, που ως γυναίκες και ως χρήστριες του χώρου υπήρξαν διπλά αόρατες για την αρχιτεκτονική θεωρία και ιστοριογραφία. Όπως συστηματικά μας υπενθυμίζει το έργο της Ντίνας Βαΐου, είναι η «αθέατη» καθημερινή εργασία των γυναικών που δίνει αξία στα κτίρια και στην πόλη. Θέλουμε λοιπόν να κατανοήσουμε τις κοινωνικές πρακτικές που αναπτύσσουν οι ‘γυναίκες’ ως έμφυλα και φυλετικοποιημένα σώματα σε ένα περιβάλλον που ενώ αγνοεί τις ανάγκες τους και γίνεται συχνά επικίνδυνο για την ασφάλεια τους συνεχίζουν να κατέχουν τον κύριο ρόλο της φροντίδας και της συντήρησής του. Ως άλλες «αρχιτεκτόνισσες» συγκροτούν, και μας εμπνέουν να φανταστούμε, ένα διαφορετικό υπόδειγμα παραγωγής του χώρου που βασίζεται στην αλληλεγγύη, τα κοινά, τη φροντίδα. Οι καθημερινές τους διεκδικήσεις για ένα κόσμο δικαιότερο, μας εμπνέουν να αμφισβητήσουμε δομικές ιεραρχήσεις του ιδιωτικού και του δημόσιου, της πόλης και της υπαίθρου, του Βορρά και του Νότου, του ανθρώπινου και του μη-ανθρώπινου και να φανταστούμε την αρχιτεκτονική πέρα από τους άξονες κυριαρχίας της αποικιοκρατίας, της πατριαρχίας και του καπιταλισμού.

Η ημερίδα «**Οι Αρχιτεκτόνισσες ήταν πάντα Εδώ**» αναδεικνύει τη σημασία της οπτικής του φύλου και των φεμινιστικών προσεγγίσεων στον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό, την ακαδημαϊκή έρευνα και τη συλλογική δράση. Επιδιώκει να στοχαστεί την αρχιτεκτονική ως δυναμικό πεδίο διαλόγου εντοπισμένων (situated), φεμινιστικών, κουήρ, αντιρατσιστικών, αποαποικιακών και αποαναπτυξιακών προσεγγίσεων και καινοτόμων μοντέλων παραγωγής, εργασίας και σχεδιασμού. Επιχειρεί έτσι να αρθρώσει κριτικές, καταφατικές και ελπιδοφόρες απαντήσεις για το μέλλον της αρχιτεκτονικής και να στοχαστεί καινοτόμες (σχεδιαστικές) παιδαγωγικές που έχουν στον πυρήνα τους την χωρική, διαθεματική, και κλιματική δικαιοσύνη.

Ομιλήτριες (σύμφωνα με το πρόγραμμα):

Ελένη Φεσσά-Εμμανουήλ (ΕΚΠΑ)

Μάρω Κάτου (αρχιτεκτόνισσα - εκπαιδευτικός, Δρ.ΕΜΠ)

Όλγα Τουλούμη (Bard College)

Despina Stratigakos (University at Buffalo)

Zaida Muxí (ETSAB)

Αναστασία-Σάσα Λαδά (ΑΠΘ)

Σοφία Ντώνα (εικαστικός - αρχιτεκτόνισσα)

Elke Krasny (Academy of Fine Arts Vienna)

Μαρία Φράγκου (Universidad de Chile)

Ντίνα Βαΐου (ΕΜΠ)

Συμβολές στην ανοιχτή συζήτηση:

Ελπίδα Καραμπά (ΠΘ, ΚΝΜΦΠ)

Έλενα Τζελέπη (ΠΘ, ΕΙΦ)

Γιώργος Τζιρτζιλάκης (ΠΘ, TAM)

Επιστημονική επιμέλεια και οργάνωση, εκ μέρους του TAM ΠΘ:

Πέτρος Φωκαΐδης

Επιστημονική και οργανωτική συμβολή:

Ίρις Λυκουριώτη, Κώστας Μανωλίδης

Συντονισμός συνεδριών και σχολιασμός, εκ μέρους του TAM ΠΘ (με βάση το πρόγραμμα):

Κατερίνα Χατζηκωνσταντίνου

Φανή Παραφόρου

Βάλια Παπαστάμου

Fabiano Micocci

Βάσω Τροβά

Ανθή Κοσμά

Ζήσης Κοτιώνης

Ασπασία Κουζούπη

Φοίβη Γιαννίση

Τεχνική υποστήριξη, Κέντρο Η/Υ:

Γιάννης Κομνηνός, Γιάννης Μάνης

Εργαστήριο Περιβαλλοντικής Επικοινωνίας & Οπτικοακουστικής Τεκμηρίωσης:

Σπύρος Παπαδόπουλος, Νίκος Βαμβακάς, Γιώργος Καλαούζης, Ελένη Πισίρη, Ιφιγένεια Χαρατσά

Φοιτητική ομάδα υποστήριξης:

Χριστίνα Διαμαντοπούλου, Καλλιόπη Μαρτίνου, Βασιλεία Πουλιανίτη, Εύη Στέλιου, Αλεξάνδρα Στεργίου

Διοικητικά και οικονομικά θέματα:

Νάνου Γκάτα

Γραμματεία:

Σοφία Κόνιαρη

Οι Αρχιτεκτόνισσες ήταν πάντα Εδώ. Επιστημονική συνάντηση

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΗΜΕΡΙΔΑΣ

14:00 - 14:20

Χαιρετισμός

Κώστα Μανωλίδης, Πρόεδρος ΤΑΜ ΠΘ

Χαιρετισμός

Ιωάννα Λαλιώτου, Αντιπρύτανης Έρευνας και Δια Βίου Εκπαίδευσης ΠΘ

14:20 – 14:35

Εισαγωγή στο εγχείρημα “Docta Spes* Το Μέλλον του Χώρου είναι Τώρα”

Ίρις Λυκουριώτη

14:35 - 15:00

Εισαγωγή στο θεματικό πλαίσιο της ημερίδας “Οι Αρχιτεκτόνισσες ήταν πάντα Εδώ”

&

Τιμητική μνεία στη συνεισφορά της Μυρτούς Αντωνοπούλου-Μπογδάνου στην Ελληνική Αρχιτεκτονική και Πολεοδομία

Πέτρος Φωκαΐδης

15:00 – 15:55

Βιογραφίες, Αρχεία και Συμπεριληπτικές Ιστοριογραφίες

Ψηφιακό Αρχείο Ελληνίδων Αρχιτεκτόνων, 1923-1981. Η Προσφορά του στην Έρευνα και Ιστοριογραφία της Αρχιτεκτονικής

Ελένη Φεσσά-Εμμανουήλ

Η Βιογραφική Έρευνα: η Συμβολή της στην Ορατότητα των Αρχιτεκτονισσών - Έμπνευση για έναν Κοινωνικά Συμπεριληπτικό Σχεδιασμό του Χώρου

Μάρω Κάτου

> Συζήτηση 15 λεπτών

Συντονισμός/Σχολιασμός: **Πέτρος Φωκαΐδης / Κατερίνα Χατζηκωνσταντίνου**

15:55 – 16:50

Φεμινιστικές Οπτικές στην Αρχιτεκτονική Ιστοριογραφία

Αρχιτεκτονική και Φεμινισμός: Μια Ματιά στο Πρόβλημα της Ιστοριογραφίας και της Παιδαγωγίας της
Όλγα Τουλούμη (διαδικτυακά)

Από τα Περιθώρια στο Κέντρο: Επανεξετάζοντας πως Γράφουμε Αρχιτεκτονικές Ιστορίες των Γυναικών
Despina Stratigakos (διαδικτυακά - Αγγλικά)

> Συζήτηση 15 λεπτών

Συντονισμός / Σχολιασμός: **Βάλια Παπαστάμου / Φανή Παραφόρου**

> **16:50 – 17:20 Διάλειμμα 30'**

17:20 – 18:15

Φεμινιστικές Πρακτικές στον Αρχιτεκτονικό και Αστικό Σχεδιασμό

Νέοι Τρόποι στην Αρχιτεκτονική: Εκ-τοπισμένα Σώματα και Έμφυλες Χωρικές Επιτελέσεις
Αναστασία-Σάσα Λαδά

Διαφορετικές Προσεγγίσεις σε μια Φεμινιστική Αρχιτεκτονική Πρακτική
Zaida Muxi (διαδικτυακά - Αγγλικά)

> Συζήτηση 15 λεπτών

Συντονισμός / Σχολιασμός: **Fabiano Micocci / Βάσω Τροβά**

18:15 – 19:10

Αρχιτεκτονική, Τέχνη και Φεμινιστικά Εγχειρήματα

Ένα Δικό της Δωμάτιο': από τα Δωμάτια μας στις Συλλογικές Πρακτικές
Σοφία Ντώνα

Αρχιτεκτονική, Φεμινισμοί και Φροντίδα
Elke Krasny (διαδικτυακά - Αγγλικά)

> Συζήτηση 15 λεπτών

Συντονισμός / Σχολιασμός: **Ανθή Κοσμά / Ζήσης Κοτιώνης**

> **19:10 – 19:30 Διάλειμμα 20'**

19:30 – 20:25

Έμφυλες Γεωγραφίες, Κοινωνική και Περιβαλλοντική Δικαιοσύνη

Φύση, Φύλο και Ανισότητες. Έμφυλες Επιπτώσεις και Φεμινιστικές Απαντήσεις στην Κρίση του
Νερού στη Χιλή

Μαρία Φράγκου (διαδικτυακά - Αγγλικά)

Για την Αξία "Αθέατων" Έμφυλων Διαδικασιών στη Συγκρότηση της Πόλης
Ντίνα Βαΐου

> Συζήτηση 15 λεπτών

Συντονισμός / Σχολιασμός: **Ασπασία Κουζούπη / Φοίβη Γιαννίση**

20:30 – 21:30 ΑΝΟΙΧΤΗ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Σχεδιαστικές Παιδαγωγικές για Κατοικήσιμα και Συμπεριληπτικά Μέλλοντα

Σχολιασμός: **Ελπίδα Καραμπά, Έλενα Τζελέπη, Γιώργος Τζιρτζιλάκης**

Συντονισμός: **Ίρις Λυκουριώτη, Πέτρος Φωκαΐδης**

Η ημερίδα θα πραγματοποιηθεί στο Αμφιθέατρο του Τμήματος Αρχιτεκτόνων Μηχανικών ΠΘ και θα είναι υβριδική, δια ζώσης και διαδικτυακά, μέσω MS Teams.

Για περισσότερες πληροφορίες: <http://www.arch.uth.gr/el/activities/2891>

Σύνδεση στο [MS Teams](#)

© 2022-2023, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

